

OOGSTDIENST

Hoorn 4 november 2007

De lezing uit het OT is uit het boek Ruth. Dat is de geschiedenis van Noömi, die ten tijde van een hongersnood haar land verliet met haar gezin en in buurland Moab ging wonen, en speciaal de geschiedenis, vele jaren later, van haar Moabitische schoondochter Ruth.

Wanneer al die jaren later de mannen in de familie overleden zijn, keert Noömi treug naar Israël. Heel opvallend: Ruth wil per se met haar mee.

“22 Zo kwamen ze samen terug uit Moab, Noömi en haar schoondochter Ruth, de Moabitische. Ze kwamen in Betlehem aan bij het begin van de gersteoogst.” Probleem: ze hebben geen land, ze hebben geen geld, ze hebben niets te eten. Daar begint ons verhaal.

2,5 Boaz vroeg de voorman van zijn maaiers: ‘Bij wie hoort die jonge vrouw daar?’ 6 De man antwoordde: ‘Dat is de Moabitische vrouw die met Noömi is teruggekeerd. 7 Toen ze hier aankwam zei ze: “Ik zou graag achter de maaiers aan willen gaan om aren te lezen bij de schoven,” en nu is ze hier al de hele dag, vanaf de vroege ochtend – ze heeft maar even gezeten.’ 8 Daarop zei Boaz tegen Ruth: ‘Luister goed, mijn dochter. Je moet niet naar een andere akker gaan om aren te lezen; ga hier niet weg maar blijf dicht bij de vrouwen die voor mij werken. 9 Volg ze op de voet en houd je ogen gericht op het veld waar gemaaid wordt. Ik zal mijn mannen zeggen je niet lastig te vallen. Als je dorst hebt, ga dan naar de kruiken en drink van het water dat ze daar scheppen.’ 10 Ze knielde, boog diep voorover en zei: ‘Waarom heb ik het te danken dat u zo goed voor mij bent, terwijl ik toch maar een vreemdeling ben?’ 11 En Boaz antwoordde: ‘Meer dan eens is mij verteld over alles wat je voor je schoonmoeder hebt gedaan na de dood van je man: dat je je vader en moeder en je geboorteland hebt verlaten en naar een volk bent gegaan dat je volkomen onbekend was. 12 Moge de HEER je daarvoor rijkelijk belonen – de HEER, de God van Israël, onder wiens vleugels je een toevlucht hebt gezocht.’ 13 ‘Ik dank u, heer,’ zei ze, ‘want u hebt zich mijn lot aangetrokken en mij moed ingesproken, terwijl ik niet eens bij u in dienst ben.’

14 Toen het etenstijd was zei Boaz tegen haar: ‘Kom maar hier en neem een stuk brood en doop het in de wijn.’ Ze ging naast de maaiers zitten, en hij gaf haar geroosterd graan. Ze at tot ze genoeg had en ze hield zelfs nog over. 15 Toen ze weer opstond om te gaan werken, gaf Boaz zijn mannen de volgende opdracht: ‘Laat haar ook tussen de schoven aren lezen, zeg daar niets van. 16 Integendeel, jullie moeten juist wat halmen voor haar uit de bundels trekken en die laten liggen, zodat zij ze op kan rapen. Verwijt haar dus niets.’ 17 Zij werkte tot de avond op het veld en sloeg de korrels uit de aren die ze geraapt had. Het was ongeveer een efa gerst. 18 Ze pakte het op en ging terug naar de stad.

[..]

3

1 Op een dag zei Noömi, haar schoonmoeder: ‘Mijn dochter, zal ik niet een thuis voor je zoeken waar het je goed zal gaan? 2 Boaz, bij wie je gewerkt hebt, is zoals je weet familie van ons. Vanavond zal hij op de dorsvloer gerst wassen. 3 Baad je, wrijf je in met olie, kleed je aan en ga naar de dorsvloer. Zorg dat hij je niet ziet voordat hij klaar is met eten en drinken. 4 Als hij gaat slapen moet je goed opletten waar hij zich neerlegt, en dan moet je naar hem toe gaan, de deken aan zijn voeteneinde terugslaan en daar gaan liggen. Hij zal je dan wel vertellen wat je moet doen.’ 5 Ruth antwoordde: ‘Ik zal doen wat u mij zegt.’ 6 Ze ging naar de dorsvloer en deed precies wat haar schoonmoeder haar had opgedragen.

7 Boaz at en dronk, voelde zich voldaan, en legde zich te slapen tegen een hoop gerst. Toen kwam Ruth stilletjes naar hem toe, sloeg de deken aan zijn voeteneinde terug en ging liggen. 8 Midden in de nacht schrok hij wakker, draaide zich om en zag een vrouw aan zijn voeteneinde liggen. 9 ‘Wie is daar?’ vroeg hij. ‘Ik ben het, Ruth,’ zei ze. ‘Wilt u mij bij u nemen, want u kunt voor ons als lossere optreden.’ ...

Tot zover.

Voor de enkeling die het verhaal niet kent en het nu juist spannend vond worden: het verhaal loopt goed af, Ruth mag blijven ..

Joh 21,1-6

1 Hierna verscheen Jezus weer aan de leerlingen, nu bij het Meer van Tiberias. Dat gebeurde als volgt. 2 Bij het meer waren Simon Petrus en Tomas (dat betekent ‘tweeling’), Natanaël uit Kana in Galilea, de zonen van Zebedeüs en nog twee andere leerlingen. 3 Petrus zei: ‘Ik ga vissen.’ ‘Wij gaan met je mee,’ zeiden de anderen. Ze stapten in de boot, maar de hele nacht ving ze niets. 4 Toen het al ochtend werd, stond Jezus op de oever, al wisten de leerlingen niet dat het Jezus was. 5 Hij riep: ‘Hebben jullie soms iets te eten?’ ‘Nee,’ antwoordden ze.

6 'Gooi het net aan stuurboord uit,' riep Jezus, 'dan lukt het wel.' Ze wierpen het net uit en er zat zo veel vis in dat ze het niet omhoog konden trekken.

Gemeente,

Liturgisch gezien begint de week op zondag. De dag van de Opstanding is de eerste dag van de week. We plegen elkaar bij het verlaten van de kerk 'een goede zondag' te wensen, maar je kunt ook 'een goede week' kiezen als wens, dat is net zo gepast. Economisch gezien begint de week op maandag. Na het weekend en helemaal na de zondag, draait alles weer op volle toeren.

De nieuwtestamentische passage is het verhaal van de maandag. Het voorgaande hoofdstuk ging over Paaszondag, het verhaal van de Opstanding. In alle vroegte de ontdekking van het lege graf. 's Avonds de verschijning van de opgestane Heer. Een week later de ontmoeting met Thomas.

Gewapend met een nieuw verstaan wie Jezus was en is, gaan ze nu verder. Wat gaan ze doen? "Petrus zei: 'Ik ga vissen.' 'Wij gaan met je mee,' zeiden de anderen.". Waarom? Heel eenvoudig: brood op de plank. Het zijn vissers. Ze leven van de opbrengst van hun werk. Vis voor eigen consumptie, vis voor de verkoop.

Luisteren naar Jezus, luisteren naar God verandert ook je dagelijks leven. Middenin het noodzakelijke werken voor je dagelijkse kost. Geef ons heden ons dagelijks brood – geen overbodige bede, de netten blijven ook wel eens leeg. Geloof is geen boeiende vrijetijdsbesteding, is niet een vleugje spiritualiteit waarmee je jezelf verwent, een luxe-artikel voor mensen die verder alles al hebben. Geloof is van de maandagochtend. "Bid en werk" zeggen de Benedictijnen. Waarbij bidden ook een vorm van werk is, het werk maken van het eren van God, en ook het werken niet op zichzelf staat, niet van God los is, maar evenveel aandacht behoort te krijgen als het bidden omdat ook dat ons van God gegeven is.

Het was nacht en het werd ochtend. 's Nachts waren ze uit vissen gegaan, maar ze vingen niets. 's Ochtends zien ze Jezus staan, althans ze zien iemand staan die hun om wat te eten vraagt, ze herkennen hem niet, het is een herhaling van de Paasochtend, Maria dacht dat het de tuinman was. Jezus is nieuw leven, hij brengt nieuw leven. Op zijn aanwijzing pakken de leerlingen het anders aan, en waar hun inspanning 's nachts zonder enig resultaat bleef, vullen zich nu de netten, zozeer dat ze bijna te zwaar zijn om ze op te halen.

Zoals alles in het Johannes-evangelie is dit vooral ook weer een symbolisch verhaal. Dit is wat er gebeurt als we ons vanuit de nacht naar de dag laten leiden. Als we onze oren open zetten, kijken naar Jezus, luisteren naar wat hij van ons vraagt. De oogst van wat je doet zal dan niet gering zijn. Ik ben de wijnstok, jullie zijn de ranken. Jullie zullen veelvuldig vrucht dragen.

Het is een belofte. We kunnen gerust de proef op de som nemen. Ginds op de oever staat iemand naar ons te roepen. Probeer eens aan de andere kant van de boot!

Waar het NT ons geregeld meeneemt het meer van Tiberias op, met fraaie vissersverhalen, daar laat ons het OT vooral de velden zien. De Israëlieten begonnen als rondtrekkende herders, de schapenteelt. Later kwam de nadruk te liggen op de landbouw in het vruchtbare beloofde land.

Evenmin als in het NT, is geloven hier iets van de zondag (of de Sabbath). Onze dagbladen hebben een apart katern 'economie' en een apart kern "religie en filosofie" (tenminste, de Trouw heeft dat), maar in de bijbel is daar geen sprake van. De geloofsverhalen zijn economische verhalen. Over slavernij en werken in vrijheid. Over rijkdom en armoede. Over een rechtvaardige verdeling van de opbrengst van het land.

In Israël wisten ze: een rijke oogst is een geschenk van God. Het is helemaal niet vanzelfsprekend dat we eten op tafel hebben. Het boek Ruth begint met een hongersnood. De familie van Noömi heeft geen andere keus dan het uitgedroogde land te verlaten en naar het buitenland te vertrekken.

Bij ons is een oogstdienst iets om gemakkelijk te vergeten. Een dankdag voor het gewas, o ja, eigenlijk zit daar wel wat in. Maar de idee dat je dankbaar moet zijn voor iedere dag weer voldoende te eten, is voor de meeste mensen meer een "o-ja"-gedachte, dan een voortdurend besef. Bidden en danken rondom de maaltijd gebeurt al minder en minder.

Naar veler beleven is een oogstfeest ook meer iets van vroeger. De laatste oogst binnengehaald, de afsluiting van het landbouwjaar .... Wij stappen de supermarkt binnen in april, in juli, in november en in januari, en we zien alle keren meteen bij de ingang een pracht aan kleuren en vormen. Groene druiven, sla, groentes is soorten en maten, rode tomaten, paprika's, appels, oranje sinaasappels, mandarijnen, wortels, witte asperges, champignons, pastinaak, en mochten we toch nog iets missen dan biedt de afdeling conserven uitkomst. Ook nog even langs de jammen, en niet te vergeten het versgeperst granaatappel-frambozensap. Wij leven eigenlijk midden in één groot doorgaand oogstfeest.

Ergens weten we wel dat die overvloed verre van 'gewoon' is. Dat het feitelijk veel 'gewoner' is op wereldschaal gezien, om net aan genoeg te hebben. Dat ook in de westerse wereld armoede voorkomt, in de VS, het machtigste land ter wereld, zelfs op schokkend grote schaal. Dat er ook landen zijn waar mensen ervan dromen om een keer 'genoeg te eten' te hebben.

Zo beschouwd is het boek Ruth geenszins een gedateerd verhaal. Noömi's dagelijkse zorg of er iets op tafel te zetten zal zijn, is niet iets van vroeger.

Na jaren in Moab keert Noömi, samen met haar schoondochter Ruth terug naar Israël. Beide vrouwen zijn weduwe inmiddels. Voor Noömi is het een remigratie, voor Ruth een emigratie. Nu wordt zij 'Die buitenlandse, die bij ons een graantje komt meepikken'.

Noömi wil dat ze in Moab blijft, maar Ruth zegt: "Waar u gaat, zal ik gaan, waar u slaapt, zal ik slapen; uw volk is mijn volk en uw God is mijn God. Waar u sterft, zal ook ik sterven, en daar zal ik begraven worden. De HEER is mijn getuige: alleen de dood zal mij van u scheiden". Weet Ruth dat zij hiermee in de traditie stapt van wat Israël over zijn God weet? Dat Hij 'trouw blijft tot in eeuwigheid'? Uw God is mijn God. In haar trouw aan Noömi is dat precies wat zij laat zien. Boaz op zijn beurt is een ware Israëliet, in de zin dat hij dit bij Ruth herkent. En trouwens ook in zijn reactie. Hij is niet vergeten wat God van zijn volk verwacht: dat ze onthouden dat zij zelf ooit vreemdelingen waren en afhankelijk wat anderen voor hen over hadden. Dit land van

hen, dat hun nu zulke rijke oogst geeft, is in diepere zin helemaal niet 'van hen'. Het is hun ook maar geschonken. Deel ervan uit, van die oogst, aan mensen die zonder zitten.

Ruths trouw gaat zover dat zij bereid is zichzelf als vrouw te geven aan deze boer op leeftijd, vast niet de kandidaat die ze zelf zou hebben uitgezocht. Ruths armoede is dat zij aren moet gaan rapen die op het veld blijven liggen bij het binnenhalen van de oogst. Ruths rijkdom is dat zij in staat is anderen het grootste geschenk te geven dat zij heeft, namelijk zichzelf. Ontroerd aanvaardt Boaz dit geschenk. Gezien wat er aan voorafging, heb je er als lezer vertrouwen in dat hij het op waarde weet te schatten.

Dit bijbelboek gaat over hongersnood en oogsten, over zaaien, maaien en dorsen. Maar het gaat ook op een andere manier over oogsten. Het laatste hoofdstuk (dat we niet lezen) is niet het minst belangrijk. Gezaaid zijn Ruths trouw, haar halsstarrige weigering om Noömi in de steek te laten, haar verdrietige en moedige besluit om dan maar verder te leven zonder haar familie in Moab, om een vreemdeling te worden. Gezaaid zijn Boaz' opmerkzaamheid, zijn rechtvaardigheid, zijn mededogen. Wat opkomt is hun beider verbintenis. Wat geoogst wordt, drie generaties verder, is de eerste echte koning van Israël, David, hun achterkleinzoon. Wat geoogst wordt, ten slotte, vele generaties verder, is de Messias, de koning die anders is dan alle andere koningen.

Daarmee is Ruth een uitgesproken politiek verhaal. Ruths trouw, juist in haar vreemdelingschap, Boaz' ruimhartig aanvaarden van de weduwe en de vreemdeling en zijn bereidheid de rijkdommen te delen behoren tot de erfenis van de ideale koning.

In een recent boek (van John Gray, 'Zwarte mis') wordt betoogd dat de regering van de VS zich helaas erg laat inspireren door de bijbel. En dan met name het boek Openbaring. De strijd waartoe zij zich geroepen weten, identificeren zij met de eindstrijd uit Openbaring. De apokalyps is gaande, de wederkomst van Christus is spoedig te verwachten als wij niet versagen het beest en zijn legers te bestrijden. De strijd voor vrijheid en democratie moet met alle middelen gestreden worden, want de vijand is niemand minder dan Satan.

Je zou willen dat men zich minstens net zozeer zou laten inspireren door de rest van de bijbel, bijvoorbeeld dat verhaal over de man op de oever van de zee van Tiberias. Gooi je net eens over de andere boeg! Of dat verhaal van Ruth en Boaz en hun gift aan de Messiaanse koning.

Maar we hoeven het hier niet alleen over Bush te hebben. Die verhalen komen dichterbij als we ze lezen als gaande over ons eigen leven. Met die erfenis van Ruth en Boaz kan het geen kwaad om in diezelfde supermarkt van daarstraks ook eens de producten van Fair Trade uit de schappen te pakken. Rijst, koffie, wijn, bananen. Ze zijn duurder dan de rest, dus je aarzelt wel even – ik wel tenminste. Maar je weet dat de boeren in de landen van productie er aanzienlijk meer aan overhouden dan bij de andere handel. Afgelopen week was de eerste Nederlandse Max Havelaar Fairtrade week, u hebt er vast wel iets van gemerkt.

We kunnen ook in overdrachtelijke zin spreken over de oogst van ons leven, zoals de gebeurtenissen en keuzes in het boek Ruth ook een bepaalde oogst opleverden. Er zijn van die bekende momenten waarop een mens de balans opmaakt. Het midlife-moment is er zo eentje. Wat heb je tot dan toe gedaan? Wat heeft het opgeleverd? Hoe ga je

verder? Moet misschien het net eens over een andere boeg? Een volgend oogstmoment is, als je stopt met werken. Vele jaren lang heb je je beste krachten gegeven aan je baan, wat zie je, als je terugkijkt? Heb je kunnen doen wat je hoopte te doen? En zo zijn er wel meer momenten. Als laatste het moment van hoge ouderdom, waarin er heel veel is om op terug te kijken en je daar vaak ook wel de gelegenheid voor hebt. Als je zo terugkijkt, wat is dan de oogst van je leven?

Op welk moment je ook zo'n balans opmaakt, iedereen die welbewust in de traditie van de bijbel is gaan staan weet dat die oogst volstrekt niet samenvalt met de totale som van je bankrekeningen en je aandelenportefeuille. En al evenmin met het succes dat je gehad hebt. Zelfs de vraag of je vaker gelukkig dan ongelukkig bent geweest is niet het belangrijkste.

- Het evangelie gaat zelfs zover juist de treurenden gelukkig te prijzen. Zonder daar helemaal in mee te gaan, weten we wel, met de bijbelse Ruth voor ogen, dat het aankomt op wat je kunt geven zelfs als je denkt dat je niets hebt.

Amen